

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ ДИСКУРСИВНІ ПРАКТИКИ В КОНТЕКСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ РЕДАКТОРІВ

У статті обґрунтовується доцільність та пропонуються шляхи застосування літературознавчих дискурсивних практик у фаховій підготовці редакторів.

Ключові слова: літературознавча дискурсивна практика, наукове видання, фахова підготовка редактора.

У системі фахової підготовки редактора вкрай відчутною є потреба звернення до дискурсивних практик. Сучасні дослідники (Н. Зелінська [1; 2], К. Серажим [5]) особливу увагу надають використанню евристичного поренціалу дискурсивних практик в процесі осмислення сучасного медіапростору. Проте, як окремий предмет дослідження, літературознавчі дискурсивні практики в контексті фахової підготовки спеціалістів із видавничої справи та редагування не були достатньо висвітлені.

Обґрунтування доцільності звернення до досвіду і практики використання наукового дискурсу: по-перше, сучасний редактор – фахівець, який на достатньо високому рівні може здійснювати системну (комплексну) підготовку видань будь-якого виду: як традиційних (друкованих), так і новітніх (електронні видання, мультимедійні комплектні видання); по-друге, універсальність редакторського фаху передбачає якісне оволодіння такими теоретико-практичними знаннями, вміннями і навичками, які виходять далеко за межі суто редакторського фаху: основи редагування текстів різних видів доповнюються ґрунтовною підготовкою у сфері традиційних і новітніх систем макетування і верстки, комплексним оволодінням технології створення і випуску різноманітних видань (саме на системній фаховій підготовці майбутнього редактора зроблений серйозний акцент у стратегічному плануванні роботи кафедри видавничої справи та редагування КДПУ ім. В. Винниченка); по-третє, дискурсивні практики (літературознавчі, рекламні, соціально-політичні, теологічні, мас-медійні т. ін.) створюють оптимальні умови для системної фахової підготовки редакторів, значно розширюють навчально-інформаційний та комунікативний простір, у контексті якого відбувається професійне становлення майбутнього редактора.

Перелічимо очевидні переваги застосування дискурсивних практик у навчально-виховному процесі підготовки майбутнього редактора: стимулювання професійного зросту; розширення культурологічного, інформаційно-комунікаційного кругозору, координат, в яких відбувається «професійний вишкіл» майбутнього універсального редактора; створення мультидисциплінарного контексту (навчально-виховного середовища) для фахової підготовки редактора і видавця; можливість прямого акцентування на загальнолюдських та національних аксіологічних константах (культурних, історичних, етнічних), оскільки майбутні редактори та видавці повинні усвідомлювати важливість популяризації національних видань, тієї видавничої продукції, яка виконує в українському суспільстві націоохоронну функцію (пропедевтика національної заземленості фахівця-патріота); підвищення попиту на профільних фахівців із видавничої справи та редагування; можливість застосування методологій між-дисциплінарних галузей науки.

Літературознавчі дискурсивні практики можуть бути застосовані на різних етапах навчального процесу: під час підготовки літературно-художніх видань та наукових видань за гуманітарним спрямуванням. Вони сприяють реалізації системного підходу, який дійсно доводить свою продуктивність у фаховій підготовці сучасного редактора. Освітня програма, за якою готують майбутніх редакторів і видавців, передбачає опанування студентами особливостей редакторсько-видавничої підготовки видань різних типів, серед яких вагоме місце займають наукові, науково-популярні, навчальні видання як оптимальне видавниче втілення наукового твору літературознавчого характеру.

Літературознавчі дискурсивні практики доповнюють систему фахової підготовки редакторів особливими теоретико-практичними вміннями і навичками (оволодіння інструментарієм системного аналізу художнього/наукового твору, обізнаність із конструктивними методологіями літературознавчого аналізу і вміння застосувати його арсенал в «спеціалізованих» ситуаціях, опанування засадничими прийомами логістики літературно-художнього та літературознавчого книговидавання), впливають на формування професійних компетенцій, які допоможуть майбутньому редакторові і видавцеві заповнити потрібну нішу (наприклад, наукове книговидавання у національному видавничому просторі). Наголосимо, що в межах комплексної дисципліни «Редакторсько-видавничий фах» студенти спеціальності «Видавнича справа та редагування» вивчають практичний курс редакторської підготовки наукових видань. Загалом, українське літературознавство як наука покликане оберігати гуманітарну ауру нації, що має бути одним із стратегічних напрямків у навчально-виховній парадигмі, за якою відбувається становлення майбутнього редактора і видавця.

Дискурс у контексті фахової підготовки редакторів розглядається як триєдність: дискурс – текст, тобто мовлене або написане слово (творець тексту – автор); дискурс – дискурсивна практика, тобто процеси продукування тексту, що творять дискурс; дискурс – соціальна практика, тобто інституційні обставини появи (актуальність дослідження, соціальний запит на видавничу продукцію наукового характеру для обслуговування конкретної

галузі наук), продукування і сприймання текстів (цільова аудиторія, яка має свої «горизонти очікування», фонові знання, які впливають на якість сприйняття тексту/видавничої продукції – наукової книги та інших різновидів наукових видань) [5]. Редактор у цих площинах виступає як конвергент: фахівець, який володіє необхідними професійними знаннями (як теоретико-практичними з редакторсько-видавничого фаху, так і з конкретної наукової галузі, наприклад, літературознавства), що забезпечують якісну підготовку конкретного видавничого продукту на всіх етапах редакційно-видавничого процесу – від створення авторського оригіналу, його редагування до промоції і розповсюдження видавничої одиниці. Вміння здійснити комплексний рецептивний аналіз конкретного наукового інформаційного продукту є одним із бажаних результатів і вимог у професіограмі студента-редактора.

Можливі аспекти застосування літературознавчих дискурсивних практик у фаховій підготовці редакторів:

- використання інструментарію дискурсивного аналізу у практиці наукового книговидання (зокрема літературознавчої продукції – наукової книги, монографії, журналу, часопису, довідкового видання, наукового збірника (вузівського, міжвузівського, авторського) та ін.);
- практичне застосування літературознавчої дискурсивної практики (окреслимо деякі суттєві аспекти): наукове редагування авторського оригіналу, редакторська підготовка основної частини наукового видання конкретного виду (встановлення відповідності цільовій аудиторії, визначення рівня читабельності тексту (за змістовими, логіко-смысловими та естетичними критеріями), розробка графічної концепції видання – виділення тексту, шрифтове оформлення, кольористика, наявність/відсутність ілюстративного матеріалу та ін.; редакторська підготовка допоміжного апарату видання – переліки, покажчики – алфавітні, предметні, іменні, примітки, бібліографія, словники та глосарії і т. п. – це найпроблемніші аспекти роботи над науковим виданням);
- студент, майбутній редактор та видавець, здобуває практичний досвід редакторсько-видавничої підготовки одного із найскладніших видів друкованої продукції – наукових видань, якісно-кількісний показник яких у контексті національно-видавничого ринку будь-якої прогресивної, демократичної країни свідчить про її науковий потенціал, суттєвий фаховий рівень, зростання авторитету у наукових світових товариствах, сприяє загальному культурно-науковий прогресу («Наукова репутація є одним з різновидів соціальної влади» [Цит. за: 1, с. 6]); відтак майбутньому фахівцю із видавничої справи та редагування відкривається додаткова альтернатива для професійної самореалізації та надається можливість долучитися до загальнонаціонального відродження і становлення наукової книги;
- комплексний аналіз літературознавчих видань в репертуарі українських видавництв як домінуючий тип навчального завдання відбувається із залученням фонових знань студентів із теорії та історії літератури; він неможливий без глибокого розуміння літератури як мистецтва слова;
- розробка оригінальних видавничих концепцій та втілення їх у проекти наукових видань літературознавчого спрямування.

Створюючи літературознавче видання, редактор поринає у синергетичний процес пізнання конкретного художнього твору і його рецепції свідомістю науковця. Головним завданням редактора на цьому етапі є змоделювати образ майбутнього видання, яке б відображало стиль автора аналізованого твору чи літературного напрямку, епохи, науковця. Вдала розробка концепції видання – запорука успіху його на видавничому ринку. Крім того, високий рівень наукової компетенції редактора активізуватиме процес підготовки видання до друку, сприятиме якіснішій підготовці тексту видання та його допоміжного апарату. «Редактор – ключова і, вочевидь, найвідповідальніша видавнича професія» [3, с. 203], зокрема у створенні наукової книги. Видавничо втілене наукове дослідження переходить в статус видання, яке розглядається як особливий художньо-інформаційний ансамбль.

Евристична складова літературознавчих дискурсивних практик у підготовці редакторів полягає у можливості формувати компетентного, конкурентноспроможного, свідомого фахівця. Як один із важливих видів наукового дискурсу літературознавча дискурсивна практика покликана розширювати культурологічний і фаховий кругозір студента, який випускатиме у світ науковий видавничий продукт.

Н. Зелінська, критично осмислюючи сучасний стан української науки у контексті видавничої справи зазначає, що «дискурсивні практики сучасної української науки – такі далекі не лише від уявної досконалості, а й від просто нормального стану, що виразно відбивається у «дзеркалі» кількісних та якісних показників наукового книговидання, – потребують суттєвих змін, і насамперед на рівні наукового істеблїшменту [...] Активно впроваджуючи апробовані у світі методики метадискурсивного аналізу та застосовуючи систему «метадискурсивних сигналів» у видавничій практиці, можна вже сьогодні багато що змінити на краще» [1, с. 11]. Вокремлюються ще дві важливі проблеми впровадження будь-якого виду наукового дискурсу: першу дослідниця називає «проблемою неефективності тієї, часто змістовно вартісної, наукової продукції, що все ж таки одержує видавниче втілення», друга – «наші навіть дуже хороші й авторитетні дослідники здебільшого просто не вміють створювати тексти, придатні для публікації» [1, с. 4] «в добу «неконтрольованого» авторства і невиразної наукової текстотворчості» [2, с. 159].

Досвід застосування літературознавчих дискурсивних практик доводить існування таких банальних перешкод, як: недоступність до наукового видання через мінімальний наклад, відсутність у вільному доступі в бібліотеках, непроінформованість про його випуск (слабка, неефективна промоція наукової книги або ж відсутність реклами видання). Неможливо здійснити асортиментно-типологічний огляд та квалілогічний аналіз сучасної лі-

---

тературознавчої книги без доступу до конкретних видань, що значно обмежує застосування нових підходів до підготовки редакторів та видавців у контексті літературознавчих дискурсивних практик.

Вдосконалення фахової компетенції майбутнього редактора і видавця відбувається шляхом залучення наукових дискурсів, серед яких особливе місце займає літературознавча дискурсивна практика, інструментарій якої покликаний актуалізувати інформаційну матрицю, відповідальну за збереження гуманітарної аури нації. Насьогодні цей напрям у сфері вищої освіти має бути одним із пріоритетних.

Список використаних джерел

1. Зелінська Н. В. Дискурсивні практики української науки у дзеркалі видавничих реалій [Текст] / Н. Зелінська // Наукові записки : зб. наук. праць / Українська академія друкарства. – 2008. – Випуск 1 (13). – С. 3-12.
2. Зелінська Н. В. Українська наукова література XIX – початку XX ст.: поетика тематики [Текст] / Н. Зелінська // Поліграфія і видавнича справа. – 2003. – №40. – С. 148-159.
3. Зелінська Н. В., Огар Е. І., Фінклер Ю. Е., Черниш Н. І. Сучасний редактор: проблеми професійного вишколу [Текст] / Зелінська Н., Огар Е., Фінклер Ю., Черниш Н. І. // Поліграфія і видавнича справа. – 2002. – №39. – С. 203-209.
4. Зелінська Н. В. Поетика приголомшеного слова (Українська наукова література XIX – початку XX ст.) : Монографія [Текст] / Н. Зелінська. – Львів : Світ, 2003. – 352 с.
5. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність [Текст] / К. Серажим. – К. : Нац. ун-т. ім. Т. Шевченка, 2002. – 392 с.
6. Тимошик М. С. Книга для автора, редактора, видавця : Практичний посібник [Текст] / М. Тимошик. – 2-ге вид., стереотипне. – К. : Наша культура і наука, 2006. – 560 с.

The proposal of using the instruments of the scientific literary discourse is being formed. In the article the feasibility and ways of applying literary discursive practices are given.

Key words: literary discursive practice, scientific publications, professional editor's training.

УДК 655.523:004.9

О. І. Харитоненко

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ*

РУХ КОРЕКТУР У ВИДАВНИЦТВІ ЗА УМОВ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА: ТЕРМІНИ, ВИЗНАЧЕННЯ, ОПИС ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЗДІЙСНЕННЯ КОРЕКТУРИ

У статті розглядаються питання, пов'язані з унормування системи термінів і їх визначень, що виникли завдяки впровадженню безгранкової комп'ютерної коректури. Подано опис основних етапів коректурного вичитування, виробничої документації, архівів електронних варіантів коректурних відбитків, норм навантаження коректорів в умовах комп'ютерної модернізації виробництва.

Ключові слова: комп'ютерна коректура, електронний варіант технічного складання, рух коректур, автокоректура.

Коректура завжди була одним із найбільш консервативних напрямків редакційно-видавничої діяльності. Техніка традиційної коректури залишалася майже незмінною впродовж двох століть. Однак за останні роки дослідники зафіксували такі новації: 1) поява комп'ютерної коректури; 2) становлення нових форм друкування, як результат – перерозподіл функціональних обов'язків між друкарськими та видавничими коректоратами; 3) універсалізація видавничих спеціалізацій; 4) скорочення темпів додрукарської підготовки видання на всіх етапах, у тому числі й пришвидшення процесів коректорського опрацювання коректурних відбитків.

Комп'ютеризація виробництва – один із потужних факторів, які обумовлюють серйозні зміни в процесі коректорського опрацювання видавничих оригіналів. На наш погляд, таких змін кілька: 1) доповнення традиційних коректурних відбитків (технічного складання, верстки, звірних аркушів) їхніми електронними варіантами; 2) доповнення традиційних засобів коректурних виправлень у електронних варіантах коректурних відбитків засобами редагування комп'ютерних програм; 3) доповнення функціональних обов'язків коректорів у результаті стирання межі між вичитуванням і редагуванням; 4) видозміни в процесі руху коректур в частині введення додаткової документації та створення електронних архівів коректурних відбитків; 5) збільшення навантаження на коректора (можливість виконувати роботу дистанційно гарантує економію часу та комфортність робочого місця, однак разом із тим призводить до ускладнень, оскільки комп'ютерна коректура передбачає застосування більш складних методик виправлень і появи додаткових завдань зі створення електронного архіву коректурних відбитків); 6) несумісність основних принципів коректорського читання (переакцентування уваги зі змісту на накреслення, літерне та поскладове читання) із можливостями опрацювання електронного варіанту авторського чи видавничого оригіналів.